

Piotr Daniel Markowicz
Uniwersytet Zielonogórski

Afganistan w polityce zagranicznej prezydenta USA Ronalda Reagana w latach 1981–1989

Rywalizacja pomiędzy USA a ZSRR w okresie „zimnej wojny” oraz inspirowany przez nią wyścig zbrojeń spowodowały eskalację konfrontacji nie tylko na płaszczyźnie politycznej, ale i wojskowej. Pojawiało się nowe ognisko zapalne, do którego ZSRR oraz USA wysyłały uzbrojenie i doradców wojskowych. Był nim w latach 1979–1989 Afganistan.

Dnia 17 lipca 1973 roku król Afganistanu Mohammed Zahir Shah¹ został odwołany od władzy przez swojego stryjecznego brata Mohammeda Dauda Chana i udał się na wygnanie do Rzymu. Afganistan stał się republiką. Daud objął urząd prezydenta. Poparli go oficerowie armii o poglądach lewicowych oraz działająca w miastach partia Parczam, której przewodził Babrak Karmal. Przy ich pomocy Daud zdusił rodzący się fundamentalistyczny ruch islamski. Nie udało mu się jednak wyeliminować liderów ruchu. W 1975 roku schronili się oni w Peszawarze, a premier Pakistanu Zulfikar Ali Bhutto² wspierał ich w konflikcie z Daudem.

¹ Mohammed Zahir Shah urodził się 15 października 1914 roku w Kabulu, a królem Afganistanu został w 1933, gdy jego ojciec król Mohammad Nader Shah został zamordowany. W 1964 roku Zahir Shah zapewnił sobie władzę dzięki konstytucji, która uczyniła z Afganistanu monarchię konstytucyjną. W 1973 roku Zahir Shah abdykował i udał się na emigrację do Włoch. W 2002 roku po obaleniu Talibów przez siły zbrojne USA wrócił do Afganistanu i otrzymał tytuł Ojca Narodu. Zahir Shah zmarł w Kabulu 23 lipca 2007 roku. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/655388/Mohammad-Zahir-Shah>, stan z dnia 07.06.2013.

² Zulfikar Ali Bhutto (urodzony 5 stycznia 1928 roku, blisko Larkana, Sindh, Indie [obecnie w Pakistanie], zmarł 4 kwietnia 1979 roku, Rawalpindi, Pakistan), pakistański mąż stanu, prezydent (1971–73), i premier (1973–77), popularny przywódca, który został obalony przez armię pakistańską i zamordowany. [Http://www.britannica.com/EBchecked/topic/655388/Mohammad-Zahir-Shah](http://www.britannica.com/EBchecked/topic/655388/Mohammad-Zahir-Shah), stan z dnia 07.06.2013.

Liderami tymi byli: Gulbuddin Hekmatjar, Buhanuddin Rabbani i Ahmad Szah Masud, którzy w przyszłości mieli stać się przywódcami mudżahedinów. Warto jednak zaznaczyć, że choć afgański ruch oporu wydawał się dla obserwatorów zewnętrznych jednolity, to w rzeczywistości był bardzo podzielony, zróżnicowany, a czasami wręcz rozdarty przez bratobójcze krwawe walki o wpływy polityczne³.

W latach 1953–1963 Daud był premierem i wiernie służył Monarchii. Jako szef rządu Daud współpracował z ZSRR i po ponownym objęciu przez niego władzy w 1973 roku nic pod tym względem się nie zmieniło. Afgańscy oficerowie nadal wyjeżdżali na szkolenia do Związku Radzieckiego, a Ludowo-Demokratyczna Partia Afganistanu miała silne wpływy wśród inteligencji. W 1977 roku na mocy nowej konstytucji partia ta stała się jedyną legalną siłą polityczną. Daud umacniał związki z Iranem i Pakistanem. Tym samym oddalał się od dawnych sojuszników. Dnia 27 kwietnia 1978 roku Daud został obalony w wyniku zamachu stanu. Zamachu dokonali oficerowie afgańscy przeszkoleni w ZSRR. Daud, jego rodzina i doradcy zginęli w walkach o pałac prezydencki w Kabulu. Władzę przejęła Rada Rewolucyjna Afganistanu. Prezydentem został – z nadania oficerów – Nur Muhammad Taraki, lider partyjnej frakcji Chalq (Lud). Taraki przeprowadził czystkę, usuwając nie tylko zwolenników Dauda, ale i członków konkurencyjnej frakcji partyjnej Parczam (Sztandar)⁴. Konkurenci chalkistów wywodzili się z warstw średnich, frakcja Parczam opowiadała się za liberalizacją polityki rządu. Kierował nią Babrak Karmal, niegdyś druga osoba po Tarakim. Został on zesłany do Pragi, gdzie pełnił urząd ambasadora. Wkrótce pozostałych liderów Parczam skazano na banicję lub więzienie⁵.

Frakcja Chalq była radykalnym skrzydłem Ludowo-Demokratycznej Partii Afganistanu, opowiadającej się za stalinowskimi metodami przekształcania państwa. Podjęła kilka nieudanych decyzji, zmierzających do kolektywizacji afgańskiego rolnictwa i ograniczenia roli islamu w życiu społecznym. Były to powody otwartej rebelii, która wybuchła wśród żarliwych afgańskich chłopów latem 1978 roku. Taraki poprosił o radziecką pomoc wojskową. W grudniu 1978 roku podpisał traktat o przyjaźni z ZSRR. Sojusz pomiędzy Kremlm a Tarakim nakłonił wielu afgańskich muzułmanów do zasilenia szeregów ruchu oporu i proklamowania świętej wojny, czyli dżihadu. Afgańczycy obawiali się, że wykorzystując kabulski reżim niewierni Rosjanie odbiorą im prawo do własności ziemi i zamkną w kołchozach⁶.

³ A. Rashid, *op. cit.*, s. 37–38.

⁴ S. J. Zaloga, *Berety z gwiazdami: radzieckie wojska powietrznodesantowe*, przekład z j. angielskiego: Jarosław Skowroński, Oficyna Wydawnicza Rytm, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2003, s. 176.

⁵ I. Chloupek, *op. cit.*, s. 24.

⁶ S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 176.

W marcu 1979 roku szyici wspierani przez Iran zdobyli miasto Herat i w ciągu trzech dni wymordowali ok. 20 tys. zwolenników frakcji Chalk i reformy rolnej. Zginęło wtedy również trzydziestu radzieckich ekspertów, w tym także doradcy wojskowi. Eskalacja przemocy z obu stron zaniepokoiła Breżniewa, który zareagował instynktownie, zwiększając pomoc wojskową dla reżimu w Kabulu⁷.

Jesienią 1979 roku doszło do walki wewnątrz frakcji Chalk. Nowy premier Afganistanu Hafizullah Amin⁸ dokonał zamachu stanu, w wyniku którego zginął prezydent Taraki. Nowy przywódca rozpoczął rządy od pacyfikacji terenów zajętych przez mudżahedinów, doprowadził do stracenia 12 tys. „przeciwników rewolucji”. Efekt polityki zastraszania Amina okazał się odwrotny od oczekiwanego. Hafizullah Amin zachowywał się również coraz bardziej irracjonalnie. Z jednej strony oczekiwał bliżej nieokreślonej pomocy od USA, z drugiej zabiegał o zwiększenie radzieckiej pomocy wojskowej. Amin radykalnie zwalczał „kontrrewolucję”, a jednocześnie proponował przywódcy fundamentalistów islamskich⁹ z Peszawaru stanowisko premiera¹⁰.

Dnia 10 grudnia 1979 roku (pomimo wątpliwości zgłaszanych przez wojskowych) radzieckie siły interwencyjne zaczęły zajmować pozycje wyjściowe. Przeciwno interwencji byli: główny radziecki doradca wojskowy w Kabulu w latach 1978–1979 gen. por. Lew Goriełow, szef Sztabu Generalnego Armii Radzieckiej gen. armii Nikołaj Ogarkow, zastępca ministra obrony ZSRR i głównodowodzący sił lądowych generał armii Iwan Pawłowski, pierwszy zastępca szefa Sztabu Generalnego generał armii Walentin Wariennikow¹¹. Otwarty sprzeciw wobec interwencji minister zgłosił spraw zagranicznych Andriej Gromyko. A mimo to

⁷ I. Chloupek, *op. cit.*, s. 23–24.

⁸ Hafizullah Amin, urodzony 1 sierpnia 1929 roku w Paghmān, Afganistan, zmarł 27 grudnia 1979 roku w Kabulu. Lewicowy polityk, który 14 września 1979 roku ogłosił się prezydentem Afganistanu w wyniku zamachu stanu, który usunął Nur Muhammada Tarakiego. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/20639/Hafizullah-Amin>, stan z dnia 07.06.2013.

⁹ Tym tajemniczym przywódcą był Gulbuddin Hekmatiar. Amin jeszcze przed zamachem stanu, w wyniku którego zdobył władzę, próbował się z nim porozumieć przy pomocy CIA. Amin miał być prezydentem Afganistanu, zaś Hekmatiar miał zostać premierem. (M. Koloskov, *Fighters for faith? No, hired killers!*, Novosti Press Agency Pub. House, Moscow 1986, s. 16). Hekmatiar zgodził się na takie porozumienie z Aminem w końcu roku 1979. Na mocy tej umowy miał powstać koalicyjny rząd. (M. Hassan Kakar, *Afghanistan: the Soviet Invasion and the Afghan Response 1979–1982*, University Press of California, Berkeley 1997, s. 270).

¹⁰ I. Chloupek, *op. cit.*, s. 24.

¹¹ B. Potyrała, W. Szlufik, *Koniec mitu o niezwyciężonej Armii Radzieckiej: lata siedemdziesiąte–dziewięćdziesiąte*, wstępem poprzedził Ryszard Majewski, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, Częstochowa 2001, s. 73–74.

12 grudnia 1979 roku Leonid Breżniew powołał komisję Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego¹², która postanowiła „udzielić Demokratycznej Republice Afganistanu pomocy wojskowej poprzez skierowanie na jej terytorium ograniczonego kontyngentu radzieckich sił zbrojnych¹³.

Na podjęcie decyzji o interwencji w Afganistanie złożyło się kilka przyczyn. NATO¹⁴ rozpoczęło modernizację europejskiego teatru rakietowego. Władze wojskowe USA powołały do życia oddziały szybkiego reagowania. Pogorszyły się relacje ZSRR z Chinami, które zaatakowały Wietnam. Stany Zjednoczone wyraziły niezadowolenie z powodu obecności wojsk radzieckich na Kubie, a sekretarz obrony USA Harold Brown udał się do Pekinu¹⁵. W listopadzie i grudniu 1979 roku prezydent Carter groził interwencją zbrojną w Iranie, nakazał powiększenie garnizonu na Diego Garcia¹⁶ i ogłosił doktrynę w strefie Zatoki Perskiej jako strefy interesów USA. To wszystko zdaniem wielu niezależnych analityków mogło ostatecznie sprowokować Kreml do umocnienia swej pozycji w kierunku azjatyckim¹⁷.

Dnia 27 grudnia 1979 roku Specnaz (jednostki podporządkowane Głównemu Zarządowi Wywiadu Sztabu Generalnego – GRU¹⁸ Gsz, czyli Głównie rozwiaduuprawlenije Giensztaba, znane jako Specnaz [Spiecjalnego Naznacze-

¹² КС КРЗР – Комитет Centralny Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego. ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ СОВЕТСКОГО СОЮЗА (Centralny Komitet Komunistycznej Partii Sowietского Sojuza). <http://dic.academic.ru/dic.nsf/sie/19661/%D0%A6%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%AB%D0%99>, stan z dnia 01.11.2012).

¹³ S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 178.

¹⁴ Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (OTP, ang. *North Atlantic Treaty Organization*, NATO http://www.wcnjk.wp.mil.pl/plik/file/AAP_6_2011_PL.pdf, stan z dnia 01.06.2013.

¹⁵ Sekretarz Departamentu Obrony USA w administracji Prezydenta USA Jimmego Cartera Harold Brown w styczniu 1980 roku udał się z wizytą do Chin na dziewięć dni. W Pekinie rozmawiał z chińskimi przywódcami m.in. o współpracy chińsko-amerykańskiej w przypadku sowieckiej inwazji na Afganistan. Powodem współdziałania miało być zagrożenie interesów strategicznych Chin i USA. (Immanuel Chung-yueh Hsü, *China without Mao: the search for a new order*, Oxford University Press, New York 1990, s. 83).

¹⁶ Diego Garcia [d. garsija], wyspa koralowa na Oceanie Indyjskim, największa w archipelagu Czagos (o powierzchni 44 km²), wchodzi w skład Brytyjskiego Terytorium Oceanu Indyjskiego; wielka baza wojskowa sił zbrojnych USA. <http://encyklopedia.pwn.pl/index.php?module=haslo&id=3892580>, stan z dnia 01.06.2013.

¹⁷ I. Chloupek, *op. cit.*, s. 27.

¹⁸ GRU (z języka rosyjskiego ГРУ, Главное Разведывательное Управление; [<http://agentura.ru/dossier/russia/gru>, stan z dnia 21.10.2012]. Głównie Razwiadywatielnoje Uprawlenije (Główny Zarząd Wywiadowczy), w pełni oficjalne polskie tłumaczenie: Główny Zarząd Rozpoznawczy (względnie Wywiadowczy) Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich/Federacji Rosyjskiej, Jednostka Wojskowa 44388. Ł. Stefaniak, *Spór o autorytet*, [w:] *Zeszyty Naukowe WWSE*, nr 51, red. Henryk Borko, Warszawska Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa 2012, s. 17.

nija] – do zadań specjalnych) i komandosi KGB¹⁹ (Komitet Gosudartwiennoj Biespasnosti – Komitet Bezpieczeństwa Państwowego) oraz żołnierze wojsk powietrznodesantowych Armii Radzieckiej zdobyły pałac prezydencki Tadž-bek w Kabulu. Amin został zabity. Jednocześnie zostały zajęte przez komandosów KGB inne budynki rządowe. Trwała dyslokacja jednostek 40. Armii, która przejmowała kontrolę nad strategicznymi punktami w Afganistanie: miastami, osadami, szosami, lotniskami i przełęczami²⁰.

Dnia 28 grudnia 1979 roku Babrak Karmal, nowy szef państwa i rządu przezucony przez KGB do Kabulu, wygłosił przemówienie radiowo-telewizyjne do narodu afgańskiego²¹. Zaczynając je od tradycyjnej islamskiej inwokacji²², która brzmi „W imię Boga miłosiernego, litościwego”²³. Była to nieszczerza próba pozyskania zaufania Afgańczyków, rozwścieczonych głupotą i okrucieństwem komunistów. Próbuując zalegalizować inwazję radziecką, zaprosił radzieckie wojska do Afganistanu i ogłosił, że sam przejmuje obowiązki premiera i prezydenta. Mowa ta był czysta farsą, a modlitwa w ustach kogoś takiego jak Karmal była obelgą dla prawowiernych muzułmanów. Kraj ogarnęła gorączka wojenna, zaczynał się dżihad przeciwko Sowietaom i afgańskim komunistom²⁴.

Operacja wojsk radzieckich była pierwszą akcją podjętą w celu rozszerzenia Imperium od momentu zajęcia Czechosłowacji w 1968 roku. Inwazja na Afganistan zagrażała bogatej w ropę naftową Zatoce Perskiej, mającej kluczowe znaczenie dla sytuacji międzynarodowej. W odpowiedzi na te wydarzenia Carter wprowadził embargo na dostawy zboża do ZSRR i odmówił zgody na udział sportowców USA w letnich igrzyskach olimpijskich w Moskwie w 1980 roku. Prezydent wydał również odpowiednie polecenia, by za pośrednictwem CIA organizować pomoc dla partyzantów afgańskich²⁵.

W 1981 roku urząd prezydenta USA objął Ronald Reagan. Był przekonany, że Afganistan powinien stać się radzieckim Wietnamem²⁶.

¹⁹ KGB – KGB ZSRR (z języka rosyjskiego Комитет государственной безопасности – *Комитет государственной безопасности при Совете Министров СССР [КГБ СССР]*, Komitet gosudartwiennoj biezopasnosti pri Sowietie Ministrow SSSR, Komitet Bezpieczeństwa Państwowego przy Radzie Ministrów ZSRR). Ł. Stefaniak, *op. cit.*, s. 17–18.

²⁰ W. Markowski, W. Miliaczenko, *op. cit.*, s. 9–12.

²¹ S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 184.

²² A. Rasanayagam, *Afganistan: a modern history*, I. B. Tauris, London 2005, s. 94.

²³ http://www.planetaislam.com/koran_bielawski.html, stan z dnia 12.06.2013.

²⁴ S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 184.

²⁵ M. M. Lowenthal, J. K. McDonald, H. K. Melton, *op. cit.*, s. 155–156.

²⁶ P. Schweizer, *Wojna Reagana*, przeł. z języka angielskiego Piotr Amsterdamski, Albatros Wydawnictwo A. Kuryłowicz, Warszawa 2000, s. 280–283.

Skuteczna realizacja zamierzeń prezydenta Reagana wymagała wyboru właściwego człowieka na stanowisko dyrektora CIA. W styczniu 1981 roku nowy prezydent USA mianował na to stanowisko Williama J. Casey. Casey po studiach na Uniwersytecie Fordham dyplom z prawa uzyskał w 1937 roku na St. John's University. W 1941 roku wstąpił do US Navy (Marynarka Wojenna USA). W 1944 roku został przeniesiony do OSS (Office of Strategic Service – Biuro Służb Strategicznych) jako asystent szefa londyńskiej placówki biura. Organizacja ta była poprzedniczką CIA (Central Intelligence Agency – Centralna Agencja Wywiadowcza), która powstała w 1947 roku. W latach 1944–1945 został szefem tajnego wywiadu OSS w Europie. Zajmował się przerzutem agentów na tereny okupowane przez Niemców, głównie do Francji, a także do Niemiec. Po zakończeniu drugiej wojny światowej został prawnikiem i finansistą. W 1966 roku ubiegał się o nominację republikańską do Kongresu z okręgu Long Island w Stanie Nowy Jork. Mianowany przez prezydenta Nixona przewodniczącym Komisji Ubezpieczeń i Giełdy (Securities and Exchange Commission), stanowisko to piastował w latach 1971–1973. Od 1974 roku do 1976 roku prezes Export-Import Bank. W latach 1976–1977 był członkiem Prezydenckiego Komitetu Doradczego do spraw Wywiadu Zagranicznego (President's Foreign Intelligence Advisory Board). Następnie został szefem kampanii prezydenckiej Ronalda Reagana. O wyborze Casey na stanowisko dyrektora CIA zadecydowało jego doświadczenie, jakie zdobył w czasie drugiej wojny światowej, gdy organizował pomoc dla ruchu oporu we Francji²⁷.

Pomoc dla afgańskich partyzantów miała kilka form. Pierwsza to dostawy broni, amunicji, leków, żywności, koni, osłów, mułów, a nawet wypłaty żołdu. Druga forma to dostarczanie zdjęć satelitarnych i sprzętu łączności. Trzecia forma pomocy to szkolenie Afgańczyków. Czwarta – to werbunek i szkolenie ochotników z krajów islamskich. Piątą osobną kategorię pomocy stanowiły dostawy broni przeciwlotniczej. Żeby odparować radzieckie twierdzenia, iż ruch oporu jest sponsorowany przez USA, i aby zachować „możliwość wyparcia się”, Amerykanie i inne zaprzyjaźnione państwa dostarczały głównie broń, którą produkowali również Rosjanie. CIA ściągało sprzęt wojskowy z różnych krajów, który w wypadku zdobycia przez Rosjan lub ich afgańskich sojuszników nie wskazywałby na to, że to CIA go dostarczyła. Rezultaty były różne. Pakistan, którego funkcja w dostawach broni miała pozostać ściśle tajna, dostarczył 30 mln sztuk amunicji karabinowej z pieczętkami zawierającymi skrót POF. Oznacza on Pakistan Ordnance Factory (pakistańska fabryka sprzętu wojskowego); trzeba było zatem przeprowadzić kosztowne przestemplowanie pocisków. Przykładowo Egipt przysłał zarzede-

²⁷ N. Polmar, T. B. Allen, *Księga szpiegów, Encyklopedia*, przekład z języka angielskiego H. Białkowska, R. Brzeski, K. Oblucki, A. Piber, T. Wójcik, Wydawnictwo Magnum, Warszawa 2000, s. 107–115.

wiały karabiny i stertę wystrzelonych pocisków. Z tego powodu Amerykanie, aby zapewnić mudżahedinom dostawę dobrej broni i amunicji, zdecydowali się skorzystać ze wsparcia Chin. Takie rozwiązanie miało następujące zalety: broń i amunicja były tanie, dobrej jakości oraz produkowano je również w ZSRR²⁸.

CHRL (Chińska Republika Ludowa) po swym proklamowaniu w 1949 roku, została zaklasyfikowana przez Amerykanów do kategorii „Y”. Oznaczało to, że przemysłowcy z USA nie mogli niemal wcale eksportować swych produktów do tego państwa, traktowanego na równi z ZSRR. W czasie wojny koreańskiej sytuacja pogorszyła się, gdyż żołnierze chińscy wystąpili zbrojnie przeciwko wojskom MacArthura. Chiny zostały wówczas zaklasyfikowane przez Amerykański Departament Handlu do kategorii „Z”, co oznaczało całkowite embargo. Odwilż nadeszła po słynnej podróży Richarda Nixona do Chin. Na znak dobrej woli CHRL ponownie zaklasyfikowano do kategorii „Y”. Natomiast po wejściu wojsk radzieckich do Afganistanu Jimmy Carter zatwierdził nową kategorię tylko dla Chin. A zatem w 1980 roku zaliczone one zostały do „Country Group P”, traktowanej mniej surowo jeśli chodzi o eksport technologii²⁹. W czerwcu 1981 roku Ronald Reagan złagodził jeszcze bardziej kontrolę nad handlem z Chinami, upoważniając sekretarza stanu USA Alexandra Haigh’a, aby ogłosił, że USA mogą sprzedawać broń Chinom w każdym wypadku na podstawie osobnej oceny ryzyka³⁰. „Długi marsz” CHRL ku normalizacji stosunków ekonomicznych z państwami zachodnimi zakończył się w maju 1983 roku, kiedy to Ronald Reagan przyznał Chinom kategorię „V” – państw sojuszniczych i krajów zaprzyjaźnionych z USA³¹.

Ponowne nawiązanie kontaktów handlowych między USA a Chinami ułatwiło zaopatrywanie mudżahedinów w broń chińskiej produkcji. Amerykanie kupowali w tajemnicy broń i amunicję od chińskiej firmy eksportowej Norinco, żeby zaopatrywać mudżahedinów. Chińczycy kopiowali również wiele rodzajów broni, których pojedyncze egzemplarze zdobywali w Afganistanie agenci brytyjscy lub amerykańscy³². Chiny dostarczyły karabiny maszynowe, pancernownice, rakiety przeciwlotnicze³³ oraz karabiny przeciwlotnicze 12,7 mm³⁴.

²⁸ M. M. Lowenthal, J. K. McDonald, H. K. Melton, *op. cit.*, s. 163–165.

²⁹ R. Faligot, R. Kauffer, *Tajne służby Chin 1927–1987*, przeł. z języka francuskiego Łucja Aderman, Wydawnictwo Bellona, Oficyna Wydawnicza „Gryf”, Warszawa 1994, s. 437.

³⁰ D. V. Hickey, L. Kelan Lu; *The Future of Sino-American Military Cooperation: Challenges and Opportunities*, [w:] *Harmonious World and China's New Foreign Policy*, S. Guo, J.-M. F. Blanchard (red.), Lexington Books; Lanham, Stan USA Maryland; Boulder, Stan USA Colorado 2008, s. 226.

³¹ R. Faligot, R. Kauffer, *op. cit.*, s. 437.

³² T. Carew, *op. cit.*, s. 160.

³³ R. Faligot, R. Kauffer, *op. cit.*, s. 451.

³⁴ M. M. Lowenthal, J. K. McDonald, H. K. Melton, *op. cit.*, s. 167.

Pomoc dla partyzantów afgańskich zaczęła się od nieporozumienia. Agenci amerykańscy wzięli pierwszych przybyłych do Pakistanu instruktorów chińskich za przybywających z Hongkongu handlarzy narkotykami i kazali władzom lokalnym ich aresztować. Ale wkrótce CIA i Tewu zawarły sojusz. Szosa z Karakorum, siedemsetkilometrowy korytarz łączący Chiny z Afganistanem, umożliwiała służbom chińskim przewożenie broni dla antyradzieckiego ruchu oporu. W 1981 roku Rosjanie oskarżyli nawet Chińczyków o zdalne sterowanie zamachami w samym Kabulu. W Peszawarze i na całej granicy pakistańskiej rozmieszczono obozy dla mudżahedinów. Pozostawały one pod nadzorem Tewu i CIA. Kilka tysięcy partyzantów afgańskich przeszło również szkolenie wojskowe Xinjiangu³⁵.

Pakistańczycy byli zachwyceni techniką, jaka dysponowały Stany Zjednoczone. Szczególnie wysoko cenili satelitarne zdjęcia po bombardowaniach i fotografie górskich szlaków. Każdemu zdjęciu dostarczanemu przez oficerów CIA towarzyszyły komentarze dotyczące zalecanych sposobów podejścia, dyspozycji na temat ruchów wrogów, omówienie prawdopodobnej reakcji na atak. „Nic na ziemi nie mogło się ukryć przed wszystko widzącym satelitą” – jak później skomentował pakistański generał Muhammad Yousaf. Innym technicznym udogodnieniem był elektroniczny sprzęt CIA do przechwytywania łączności. Dzięki nadajnikom CIA przywódcy partyzantów mogli podłączyć się do sieci radiowej armii radzieckiej i weryfikować informacje o radzieckich stratach. Ten sam sprzęt pozwolił Pakistańczykom ocenić wiarygodność twierdzeń rebeliantów dotyczących strat Rosjan i decydować, które oddziały nagrodzić lepszą bronią³⁶.

Pakistański wywiad rozdzielał pomoc finansową z USA dla partyzantów w Afganistanie. Kierownictwo pakistańskiego wywiadu tak dobrze oceniało fundamentalistyczne ugrupowania, że 75% zasobów dostarczało im celowo. Połowa z tych 75% pomocy była przeznaczona dla najbardziej radykalnego ugrupowania³⁷, czyli Hezb-e-Islami (Islamska Partia). Jego przywódcą był Gulbuddin Hekmatiar³⁸. Pochlebnej opinii na temat fundamentalistów islamskich nie potwierdzają źródła brytyjskie. Znacznie lepsze wyszkolenie wojskowe od bojowników Hezb-e-Islami posiadali mudżahedini z oddziałów Ahmada Szaha Masuda. Żołnierze Masuda poruszali się w szyku i automatycznie zajmowali

³⁵ R. Faligot, R. Kauffer, *op. cit.*, s. 451.

³⁶ M. M. Lowenthal, J. K. McDonald, H. K. Melton, *op. cit.*, s. 165.

³⁷ S. P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, przeł. z j. angielskiego Hanna Jankowska, Wydawnictwo Literackie Muza SA, Warszawa 2003, s. 431.

³⁸ R. Jacquard, *Osama bin Laden. Tajne akta terrorysty najbardziej poszukiwanego na świecie*, przeł. z j. francuskiego: zespół, Karto Technika, Katowice 2001, s. 40–41.

pozycję umożliwiającą obronę okrężną, gdy zatrzymywali się na postój. Ataki fundamentalistów były źle zorganizowane. Uważali, że planowanie i tak nie ma sensu, ponieważ wszystko jest wolą Allaha. Fundamentalisci nie potrafili trzymać dyscypliny ogniowej, strzelali, kiedy chcieli bez rozkazu i marnowali amunicję. W ich wyszkolenie należało zainwestować bardzo dużo czasu i pieniędzy. Zamiast tych inwestycji USA mogły wspierać ugrupowanie Ahmeda Szaha Masuda, który prezentował umiarkowane poglądy polityczne³⁹.

Jednak zarówno CIA, jak i US Army miały zastrzeżenia co do wysyłania przenośnych rakiet przeciwlotniczych FIM-92 Stinger. Opór wynikał z kilku przyczyn. Po pierwsze, Sowieci mogli zdobyć Stingery. Dzięki temu mogliby opracować analogiczną broń oraz opracować metody obrony, obniżając skuteczność Stingerów. Po drugie, Amerykanie obawiali się, że Stingery mogą trafić w ręce terrorystów, którzy za cel wezmą sobie samoloty cywilne⁴⁰.

W 1984 roku mudżahedini zostali zepchnięci do defensywy przez Armię Radziecką. W wojnie partyzanckiej charakteryzującej się nagłymi, szybkimi starciami decydujące znaczenie miały radzieckie siły powietrzne. Zwłaszcza helikoptery bojowe⁴¹. Szczególnie Mi-24 Hind, zwany przez afgańskich mudżahedinów „diabelskim rydwanem” z powodu zabójczej siły ognia⁴². W wersji P był uzbrojony w podwójnie sprzężone działko pokładowe Gsz-2-30K, kalibru 30 mm, niekierowane pociski raketowe kalibru 80 mm, pociski przeciwpancerne w rurowych wyrzutniach-zasobnikach. Wersja W zamiast działka uzbrojona była w czterolufowy karabin maszynowy JaKB-12,7 mm. Jego szybkostrzelność wynosiła 4 500 wystrzałów na minutę. Masa salwy wynosiła 3,6 kg/s⁴³.

Mudżahedini już od 1982 roku otrzymywali od CIA i Pakistanu radzieckie rakiety Striela-2. Była to broń przestarzała i mało skuteczna – szczególnie w zwalczaniu samolotów szturmowych. Przeciw takim samolotom odpalono ok. 118 rakiet Striela-2, ale zestrzelono tylko 3 maszyny (współczynnik skuteczności ok. 2,5%). Broń ta wykazywała skuteczność w przypadku zwalczania śmigłowców, gdyż były one powolne, latały nisko i były dobrze „widoczne” dla tej naprowadzanej na podczerwień rakiety. Do śmigłowców wystrzelono ok. 400 rakiet Striela-2, zestrzelując 42 maszyny (współczynnik skuteczności 10,5%)⁴⁴.

³⁹ T. Carew, *op. cit.*, s. 36–140.

⁴⁰ S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 196.

⁴¹ M. M. Lowenthal, J. K. McDonald, H. K. Melton, *op. cit.*, s. 162.

⁴² S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 13.

⁴³ W. Markowski, W. Miliaczenko, *op. cit.*, s. 108–121.

⁴⁴ S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 196.

Rakiety Striela-2 zdobywano na czarnym rynku, także w krajach Układu Warszawskiego, takich jak Bułgaria. Był jednak problem, który polegał na tym, że choć Sowieci dawali licencję na produkcję pocisków i wyrzutni państwom Układu Warszawskiego, to zachowywali wyłączność na żyroskop, od którego zależało działanie całego systemu. Bez niego pociski nadawały się na złom – nie można było ich odpalić. Zatem choć można by bez trudu przekonać na przykład Czechów czy Węgrów do sprzedaży wyrzutni i pocisków za twardą walutę i bez zadawania zbędnych pytań, radziecka kontrola produkcji żyroskopów właściwie wykluczała tę opcję. Amerykanie mieli jednak swoje sposoby. Przykładem może być następująca transakcja. Pułkownik Kaddafi wspomagał powstanie w Czadzie przeciw tamtejszemu wspieranemu przez Francję rządowi, a Libijczycy dokonywali zakupu partii SA-7 od Kintexu, bułgarskiego producenta broni, przez wiedeńskiego handlarza bronią. Wystarczyła lekka perswazja i austriacki pośrednik zgodził się na powiększenie zamówienia⁴⁵.

W 1985 roku próbowano znaleźć rozwiązanie kompromisowe. CIA nabyła dla mudżahedinów 300 przenośnych systemów raketowych Blowpipe produkcji brytyjskiej⁴⁶. Armia brytyjska zamierzała przebroić się w PPZR⁴⁷ Javelin, więc nie trzeba się było martwić o niepożądany transfer technologii⁴⁸. Najważniejsza różnica między Blowpipe a większością innych naramiennych pocisków przeciwlotniczych polega na możliwości sterowania przez operatora. Wyrzutnia ma celownik optyczny i jest kierowana radiowo, przy czym dokładne namierzenie odbywa się za pomocą dżojstika. Gdy pocisk jest w odpowiedniej odległości od celu, zapalnik zbliżeniowy odpala ładunek, który zniszczy wybrany obiekt. Tak przynajmniej wygląda teoria. Zaletą systemu jest niewątpliwie fakt, że daje znacznie większe pole działania podczas ataku na cel zbliżający się lub znajdujący się z boku, lecz i wad jest nie mniej. Przede wszystkim nauka sterowania pociskami była skomplikowana i wymagała tygodni pracy z symulatorem. Poza tym istniało realne niebezpieczeństwo związane z koniecznością pozostawania na nieosłoniętym terenie podczas sterowania pociskiem. Jeśli zdarzy się spudłować, myśliwy może zmienić się w ofiarę, ponieważ może zostać wykryty przez przeciwnika. W dodatku sprzęt jest wielki i ciężki⁴⁹ oraz niewygodny w transporcie. Szczególnie jeśli ma się do dyspozycji tylko muły⁵⁰.

⁴⁵ T. Carew, *op. cit.*, s. 195–196.

⁴⁶ S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 196.

⁴⁷ PPZR – przenośny przeciwlotniczy zestaw raketowy (J. Sadowski, *Broń przeciwlotnicza*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2002, s. 321).

⁴⁸ J. Sadowski, *Broń przeciwlotnicza*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2002, s. 147.

⁴⁹ Dla porównania przenośny przeciwlotniczy zestaw raketowy Strzała – 2M (9K32M) (SA7b, GRAIL Mod 1) waży 9,85 kg, PPZR Blowpipe waży 14,5 kg, natomiast PPZR Stinger FIM-92A waży 10,1 kg (J. Sadowski, *op. cit.*, s. 133–145).

⁵⁰ T. Carew, *op. cit.*, s. 232–233.

Rakiety Blowpipe sprawdzały się w rękach wyszkolonych żołnierzy brytyjskich, ale w górach Afganistanu, obsługiwane przez porywczych mudżahedinów, którzy przeszli tylko krótki trening, okazały się nieprzydatne. W walkach o Żawar partyzanci wystrzelili w sumie 13 pocisków, wszystkie niecelnie. Sprawdziły się przewidywania Pakistańczyków, którzy nie byli zwolennikami dostarczenia tej broni. Szef pakistańskiego wywiadu ISI⁵¹ – Inter Intelligence Service (stwierdził później, że „porządnie okopani mudżahedini ze Stingerami byłiby nie do pokonania. Nie ma co do tego wątpliwości”⁵²).

Najbardziej gwałtowny oraz najzręczniejszy taktyk to demokratą ze stanu Texas, Charles Wilson. Urodzony w 1933 roku, absolwent United States Naval Academy w Annapolis, weteran wojny koreańskiej. Był znany jako twardy antykomunista. Udzielił wsparcia CIA w jej akcjach w Afganistanie⁵³. Charles Wilson odbył trzy podróże do Pakistanu⁵⁴. Podczas jednej z nich spotykał się z szefem państwa – Ziaul Haga, i zażądał liczb, to znaczy liczby zabitych radzieckich żołnierzy, przez pamięć o zabitych w Wietnamie Amerykanach⁵⁵. Wilson, tak jak wielu Amerykanów, wciąż nie mógł pogodzić się z klęską w wojnie wietnamskiej. W jego okręgu wyborczym odbyło się 167 pogrzebów zabitych weteranów z Wietnamu. Dlatego Wilson wciąż powtarzał: „Jesteśmy coś winni Rosjanom”. Po podróżach do Pakistanu na początku lat 80. doszedł do następujących wniosków: wojnę w Afganistanie można wygrać i może się ona stać równie wyniszczająca dla Rosjan, jak wojna wietnamska dla Stanów Zjednoczonych⁵⁶.

Charles Wilson zasiadał w komisji przyznającej dotacje finansowe w Kongresie i robił wszystko, by ominąć komisję wywiadu. Pakistańczycy dali znać, że potrzebują szwajcarskich Oerlikonów: Wilson zakupił je z budżetu Pentagonu, wbrew opiniom ekspertów, którzy twierdzili, że ten typ nie jest odpowiedni do prowadzenia wojny partyzanckiej⁵⁷. Źródła nie precyzują, o którą wersję podwójnie 35 mm sprzężonej armaty przeciwlotniczej chodzi. Mogły to być wersje GDF-001

⁵¹ ISI – Army’s Inter-services Intelligence Directorate, Dyrektoriat Miedzyformacyjowego Wywiadu Wojskowego, czyli potocznie tzw. pakistański wywiad wojskowy. (R. Faligot, R. Kauffer, *Służby Specjalne. Historia wywiadu i kontrwywiadu na świecie*, przekład z języka francuskiego Maria Stefańska-Matuszyn, Katarzyna Skawina, Wydawnictwo Iskry, Warszawa 2006, s. 777).

⁵² S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 197.

⁵³ G. Crile, *Charlie Wilson’s War: The Extraordinary Story of How the Wildest Man in Congress and a Rogue CIA Agent Changed the History of Our Times*, Grove Press, New York 2003, s. 25–485.

⁵⁴ M. M. Lowenthal, J. K. McDonald, H. K. Melton, *op. cit.*, s. 164.

⁵⁵ C. Durandin, *CIA na wojnie*, przekład z języka francuskiego Hanna Zbonikowska, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2004, s. 88–89.

⁵⁶ M. M. Lowenthal, J. K. McDonald, H. K. Melton, *op. cit.*, s. 164.

⁵⁷ C. Durandin, *op. cit.*, s. 88.

(produkowana od 1951 roku przez szwajcarską firmę Oerlikon) lub wersja GDF-002, która weszła do produkcji w 1980 roku w Szwajcarii. Cały zestaw waży 2 400 kg, obsługiwany jest przez 3–6 żołnierzy. Nawet przy założeniu, że zestaw udało by się przetransportować, to w przypadku odwrotu, podczas działań partyzanckich nie możliwa jest szybka, skuteczna, bezpieczna ewakuacja⁵⁸.

Charles Wilson wygrał głosowanie w Kongresie o przyznanie 40 mln dolarów na operację w Afganistanie dzięki poparciu demokratów, którzy przeciwstawili się interwencji Waszyngtonu w Nikaragui i nie chcieli być postrzegani jako proradzieccy⁵⁹.

Kongresman Wilson był również zwolennikiem użycia Stingerów. W 1984 roku domagał się ich od Caseya, jednak dyrektor CIA, zajęty sprawami w Nikaragui, odmówił. Wilson jednak nie zraził się tym i przekonał kongresmenów, żeby czterokrotnie zwiększyli budżet CIA w Afganistanie, do 120 mln dolarów⁶⁰.

Upadek Żawaru poważnie zaniepokoił rząd Pakistanu i administrację prezydenta Reagana, podobnie jak coraz częstsze rajdy radzieckiego lotnictwa na bazy partyzantów leżące już po pakistańskiej stronie reżimu kabulskiego. Wydawało się, że szala zwycięstwa przechyliła się na stronę kabulskiego reżimu i Armii Radzieckiej. Pojawiło się przekonanie, że najlepszym sposobem pomocy dla mudżahedinów będą dostawy Stingerów. Rząd Pakistanu początkowo zgłosił zdecydowany sprzeciw wobec dostaw tej broni, której sprzedaży Amerykanie odmówili nawet armii pakistańskiej. Upadek Żawaru jednak zmienił nastawienie zarówno Amerykanów, jak i Pakistańczyków. Należy jednak zaznaczyć, że już w październiku 1985 roku jeden z wyższych funkcjonariuszy wywiadu Departamentu Stanu, Morton Abramowitz, odwiedził Pakistan, aby przedyskutować przebieg wojny i przekonać Pakistańczyków, że dostarczenie Stingerów mudżahedinom jest konieczne, aby odnieśli zwycięstwo. Abramowitz starał się przełamać opór CIA, a wkrótce otrzymał polityczne wsparcie ze strony republikanina Jima Courtnera⁶¹.

Departament Obrony USA dowodził, że jeśli Rosjanie przechwycą rakiety, mogą wykorzystać tę technologię przeciwko NATO. Ludzie Caseya kontrargumentowali, twierdząc, że Rosjanie już zdobyli dane techniczne Stingerów wskutek przecieku informacji. Clair George, zastępca dyrektora CIA do spraw operacji, wpływał na opinię w Senacie, zeznając, iż jest „absolutnie przekonany”, że pociski „mogą zmienić losy wojny”⁶². Wczesną wiosną 1986 roku pozytywną opinię na temat do-

⁵⁸ J. Sadowski, *op. cit.*, s. 286.

⁵⁹ C. Durandin, *op. cit.*, s. 88–89.

⁶⁰ M. M. Lowenthal, J. K. Mcdonald, H. K. Melton, *op. cit.*, s. 164.

⁶¹ S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 197.

⁶² M. M. Lowenthal, J. K. Mcdonald, H. K. Melton, *op. cit.*, s. 164.

stawy Stingerów do Afganistanu wyraził Połączony Komitet Szefów Sztabów⁶³. W kwietniu padł Żawar i prezydent Reagan polecił dostarczyć CIA 1 tys. wyrzutni⁶⁴ i nauczyć partyzantów ich obsługi. Na wykorzystanie ich trzeba było jednak poczekać, gdyż najpierw odpowiednie szkolenie musieli przejść oficerowie pakistańscy, którzy następnie w Rawalpindi przeszkolili pierwszą grupę partyzantów⁶⁵.

Dnia 25 września 1986 roku afgańscy partyzanci dokonali pierwszego ataku raketowego z użyciem rakiet Stinger. Celem ataku były startujące radzieckie śmigłowce M-24 z lotniska w mieście Jalalabad w Afganistanie. W wyniku ataku trzy śmigłowce zostały zestrzelone⁶⁶ (według innych źródeł zestrzelono dwa śmigłowce)⁶⁷. Atak został sfilmowany przez amatorskiego operatora, nagranie zostało później pokazane prezydentowi Reaganowi⁶⁸.

W wyniku wystrzelenia 340 pocisków Stinger zniszczonych zostało 269 samolotów i śmigłowców w Afganistanie. Łatwo obliczyć, że współczynnik skuteczności wyniósł 79,1%. W porównaniu do rakiet Strzała-2 czy Blowpipe jest to wynik znakomity. Sukces swój Stingery zawdzięczają łatwości obsługi oraz systemowi naprowadzania niewrażliwemu na zakłócenia cieplne, jak np. flary⁶⁹. Znaczenie Stingerów nie polegało na tym, że Armia Radziecka traciła więcej samolotów. Ostatecznie straty Sowietów nie wzrosły tak dramatycznie. Ważniejsze było to, że dzięki Stingerom mudżahedini mogli po raz pierwszy skutecznie bronić się przed atakami radzieckiego lotnictwa. Obawiając się Stingerów, Rosjanie zmniejszyli liczbę operacji. Opracowali też nową taktykę, by lepiej chronić swe samoloty i śmigłowce, ale jej efektem było również obniżenie skuteczności radzieckiego lotnictwa szturmowego. Samoloty musiały atakować z większej wysokości, co zmniejszało celność ataków⁷⁰.

Zachodni dziennikarze, którzy towarzyszyli mudżahedinom w 1987 roku od razu zauważyli tę różnicę. Raptownie zmniejszyła się liczba operacji śmigłowców; działania śmigłowców ograniczały się teraz często do misji nocnych albo do lotów nad terenami oddalonymi od pozycji partyzanckich. Nie dało się już przeprowadzać wielkich operacji powietrznodesantowych⁷¹.

⁶³ S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 197.

⁶⁴ M. M. Lowenthal, J. K. McDonald, H. K. Melton, *op. cit.*, s. 166

⁶⁵ S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 197.

⁶⁶ M. M. Lowenthal, J. K. McDonald, H. K. Melton, *op. cit.*, s. 166–167.

⁶⁷ S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 197.

⁶⁸ M. M. Lowenthal, J. K. McDonald, H. K. Melton, *op. cit.*, s. 167.

⁶⁹ J. Sadowski, *op. cit.*, s. 49–50.

⁷⁰ S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 198–199.

⁷¹ Commander 500th MI Group, Subj: [deleted]/Guerrilla Use of Stinger Missiles and Their Effect on Soviet Tactics in AF, circa 1987, 3 pp. (s. 1–3). [<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB46/document13.pdf>].

W 1986 roku prezydent Reagan zatwierdził propozycję, aby CIA zaopatrzyła afgański ruch oporu w pociski Stinger⁷². W tajnej opinii⁷³ wywiadu US Army czytamy, w jaki sposób użycie tych pocisków wpłynęło na sowieckie operacje lotnicze⁷⁴:

Przed wprowadzeniem Stingerów radzieckie śmigłowce latały niezagrożone wszędzie, gdzie tylko chciały. Mogły bezpiecznie wisieć w powietrzu i strzelać do wiosek. Teraz jednak podlatują tylko w pobliże wsi, na bardzo małej wysokości, i szybko wysadzają żołnierzy. Śmigłowce, które kiedyś latały sobie nisko nad dolinami, obecnie latają tak wysoko, że trudno je dostrzec gołym okiem. Życie w wioskach stało się trochę bezpieczniejsze, bo latające wysoko samoloty nie mogą już bombardować tak precyzyjnie jak kiedyś. Znacząco zmniejszyło się pod względem ilościowym bezpośrednie wsparcie powietrzne radzieckich i rządowych operacji lądowych; zmieniono też jego formy. Na przełomie 1986 i 1987 roku pojawiło się w radzieckiej taktyce i metodach wsparcia powietrznego więcej zmian niż w ciągu poprzednich siedmiu lat konfliktu.

Raport nie został stworzony przez ISA (Intelligence Support Activity – w wolnym tłumaczeniu: działalność wsparcia wywiadowczego⁷⁵). ISA odpowiedzialne było za wywiadowcze wsparcie operacji specjalnych, działania antyterrorystyczne. Ten raport został stworzony przez bardziej tradycyjny wojskowy wywiad osobowy [Army HUMINT⁷⁶], był on prowadzony przez Dowództwo Wywiadu i Bezpieczeństwa Armii Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej Dowództwo Wywiadu i Bezpieczeństwa Sił Lądowych [U.S. Army's Intelligence and Security Command (INSCOM)]. Wśród komponentów wywiadu osobowe-

⁷² <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB46/>, stan z dnia 21.10.2012.

⁷³ Raport zawiera tajne opinie wywiadu US Army, a pochodzi z marca 1987 roku. Dokument jest sygnowany Commander 500th MI Group, Subj: [deleted]/Guerrilla Use of Stinger Missiles and Their Effect on Soviet Tactics in AF, circa 1987, 3 pp. Oznacza to, że dokument został stworzony prawdopodobnie przez dowódcę 500. Grupy Wywiadu Wojskowego Armii USA; dalej czytamy, że tematem jest partyzantka, użycie pocisków Stinger i ich skuteczność wobec sowieckiej taktyki w Afganistanie. Raport stworzono ok. roku 1987, ma on 3 strony. Informacja po skrócie (słowa o temacie w sygnaturze) została wykreślona, tak jak część informacji z raportu. [Http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB46/](http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB46/), stan z dnia 21.10.2012.

⁷⁴ Commander 500th MI Group, Subj: [deleted]/Guerrilla Use of Stinger Missiles and Their Effect on Soviet Tactics in AF, circa 1987, 3 pp. (s. 1–3). [Http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB46/document13.pdf](http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB46/document13.pdf).

⁷⁵ I. Chloupek, *Czynne wsparcie wywiadu (1)*, „Military Magazyn Specjalny Komandos”, 6 (116) 2002, s. 25.

⁷⁶ HUMINT – human intelligence, zbieranie informacji i danych wywiadowczych z wykorzystaniem źródeł osobowych (M. Herman, *Potęga wywiadu*, przeł. z języka angielskiego Józef Kozłowski, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2002, s. 435).

go INSCOM była 500th Military Intelligence Group (500. Grupa Wojskowego Wywiadu), umieszczona w Camp Zama (obóz Zama) w Japonii. To właśnie 500. Grupa Wojskowego Wywiadu była twórcą raportu zawierającego zamieszony na poprzedniej stronie tekst⁷⁷.

Poglądy amerykańskiego wywiadu wojskowego potwierdzały również źródła rosyjskie. Zdaniem generała majora Walerego Wostrotina⁷⁸:

Od chwili gdy buszmeni dostali te rakiety, zupełnie zmieniły się zasady planowania naszych operacji wojskowych. Samoloty latały na większych wysokościach, włącznie ze śmigłowcami zostały zaopatrzone we flary świetlne jako element maskowania – choć zastosowanie ich było niewielkie. Przed wejściem Stingerów na uzbrojenie jednostki ochrony lotnisk stacjonowały w odległości trzech do czterech kilometrów od nich. Ze względu na ich zasięg strefę chronioną trzeba było zwiększyć do pięciu kilometrów, co oczywiście wymagało zwiększenia liczby etatów. Działanie tych rakiet przysporzyło nam poważnych strat. Prawie we wszystkich znanych mi wypadkach im zawdzięczamy zestrzelenie śmigłowców.

Wczesną jesienią 1986 roku, tuż przed dostarczeniem Stingerów, wojna wydawała się pograżać w impasie. Wielu zachodnich analityków uważało, że zwycięstwo w tej wojnie jest poza zasięgiem mudżahedinów. Lecz po otrzymaniu Stingerów partyzanci odzyskali inicjatywę taktyczną i zmienili bieg wojny. Jak się wyraził jeden z ich dowódców: „Przez dziewięć lat smoki panowały w powietrzu. Ale teraz są już martwe”⁷⁹.

Mudżahedinów rekrutowano głównie z krajach arabskich, w większości w Jordanii, a szkoleni byli na terytorium Pakistanu. Łącznie przeszkolono ok. 25 tys. ochotników⁸⁰.

USA wydały na wojnę w Afganistanie łącznie ok. 5 mld dolarów. Jeśli uwzględnić wsparcie krajów europejskich i państw arabskich, to suma ta wyniesie ok. 10 mld dolarów. Wydatki ZSRR na wojnę w Afganistanie to ok. 45 mld dolarów. Dla porównania należy przytoczyć dane, iż w między rokiem 1956 a 1973 pomoc USA dla Afganistanu wyniosła 533 mln dolarów, a pomoc ZSRR 1,25 mld dolarów⁸¹.

W 1989 roku jednostki sowieckie wycofały się z Afganistanu. W okresie radzieckiej interwencji w Afganistanie w latach 1979–1989 służyło 525,5 tys.

⁷⁷ <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB46/>, stan z dnia 21.10.2012.

⁷⁸ C. Schoefield, *Komandosi rosyjscy*, przeł. z języka angielskiego Alicja Kędzierska, Oficyna Wydawnicza Rytm, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 1996, s. 97.

⁷⁹ S. J. Zaloga, *op. cit.*, s. 199.

⁸⁰ S. P. Huntington, *op. cit.*, s. 430–431.

⁸¹ A. Rashid, *op. cit.*, s. 38–44.

żołnierzy, zginęło lub zmarło z odniesionych ran 13 833 (w tym 1979 oficerów) żołnierzy radzieckich, rannych zostało 49 985 (w tym 7132 oficerów)⁸².

Ronald Reagan udzielił pomocy afgańskim partyzantom. Według Reagana należało wykorzystać każdą okazję na osłabienie „imperium zła” (w ten sposób określał ZSRR⁸³). Taką sposobność stwarzała wojna w Afganistanie i Reagan zadał decydujący cios ZSRR, udzielając zgody na pomoc dla mudżahedinów.

Radzieccy przywódcy dali się wciągnąć w wojnę, która nie dawała żadnych korzyści materialnych, a powodowała osłabienie państwa.

Najwięcej na wojnie skorzystali Chińczycy, którzy nawiązali kontakty handlowe z USA, jak również uzyskali transfer technologii z tego kraju oraz zarobili na dostawach broni dla mudżahedinów. Sprawdziła się stara wojenna prawda: na wojnie zyskuje tylko ten, kto dostarcza broń.

Czy warto było pomagać afgańskim partyzantom w walce z Armią Radziecką? Tak, jako przywódca USA, jak również uzyskali Ronald Reagan miał taki obowiązek. To Sowieci dokonali inwazji na Afganistan w chwili, gdy mogło dojść do porozumienia Amina z Hekmatiaiem. Czas bezkarnych radzieckich inwazji na niepodległe kraje się skończył. Należało powiedzieć stanowcze „nie” dla próby podboju wolnego państwa.

Streszczenie

Afganistan w polityce zagranicznej prezydenta USA Ronalda Reagana w latach 1981–1989

Artykuł przedstawia problematykę przyczyn i metody polityki zagranicznej Ronalda Reagana wobec Afganistanu. Administracja prezydenta Ronalda Reagana przyznała miliony dolarów pomocy, w większości w formie broni i wojskowego szkolenia, dla sławnych partyzantów w Afganistanie, znanych jako mudżahedini. Ich wrogiem była armia radziecka, będąca instrumentem polityki zagranicznej ZSRR.

Słowa kluczowe: Afganistan, USA, ZSRR, Ronald Regan.

⁸² B. Potyrała, W. Szlufik, *Dowództwo ZSRR od rewolucji naukowo-technicznej do równowagi strategicznej: lata pięćdziesiąte–siedemdziesiąte*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, Częstochowa 2000, s. 79.

⁸³ M. du Vall, *Neokonserwatyzm w Stanach Zjednoczonych: od Żywotnego Centrum do epoki Reagana*, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM na zlec. Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2011, s. 145–148.

Summary

Afghanistan in the foreign policy of US president Ronald Reagan, within the years 1981–1989

The article presents issues related to motives, methods of Ronald Reagan's foreign policy towards Afghanistan. The U.S. President Ronald Reagan administration granted millions of dollars of aid, largely in the form of weapons and military training, to famous guerrillas in Afghanistan, known as the mujahadeen. Their enemy was the Soviet Army, which was an instrument of foreign policy of the USSR.

Keywords: Afganistan, USA, USSR, Ronald Regan.